

На гарата

Ралица и Стёфан отиват на гарата. Те бързат да посрещнат вечерния експрес от Бургас. С него трябва да пристигнат майката и бащата на Стёфан, които се връщат по-рано от почивката на морето, за да помогнат на Стёфан и Ралица да се пренесат в новото им жилище. Но Стёфан и Ралица не са сигурни кога точно пристига влакът. В телеграмата получена от родителите не е посочен часът на пристигането. Затова се обаждат в информацията. Оказва се, че трябва да излязат веднага.

С: - Ралица, хайде да тръгваме, защото ако искаме да стигнем навреме, трябва да побързаме.

Р: - Всъщност, на коя гара пристига влакът?

С: - На централната. Мисля, че пристига на първи коловоз, но може и да се лъжа. Всяка година изпращам родителите си на море и след това ги посрещам и не съм в състояние да го запобня. Трябва да попитам.

Р: - Отгук можем да вземем тролей или трамвай до гарата, нали?

С: - Смятам да се качим на тролей, той върви по-бързо отколкото трамваите. Започвам да се притеснявам да не закъснеем. Остава да се надяваме, че влакът не се движи по разписание. Редовно има закъснение.

Р: - Ти знаеш ли къде е гишетото за справки на гарата?

С: - Да знам, но нищо чудно да има опашка.

Р: - А необходимо ли е да питаш точно там? Няма ли да е по-лесно да се ориентираме по табелите?

С: - Не искам да рискувам, табелите не винаги дават вярна информация.

Р: - Как пък се случи точно така! Толкова дълго чакаме новия апартамент, и когато на края го получихме, налага се родителите ти да прекъснат почивката си, за да ни помагат!

С: - Неприятно е, естествено, но и те вече желаят да останат сами в апартаментта. Просто няма друг избор, след като се налага да се пренасяме още тази седмица.

Р: - Как смяташ да се връщаме от гарата, пак с градския транспорт?

С: - Не, в никакъв случай. Предлагам да вземем такси. Нали знаеш, колко е уморително пътуването с влака. Влаковете не са много удобни за таква разстояние, ако не пътуваш в спален вагон.

Р: - Това е истина, и аз харесвам повече пътуването с кола или самолет. Защо родителите ти винаги ходят на море с влак, след като имат кола?

- C: - Баща ми не обича да кара колата и предпочита да не се грижи за нея по време на почивката. Може би се страхува да я оставя просто ей така, на улицата.
- P: - Да, сигурно е прав, но ако един ден ние с теб имаме колата, искам навсякъде да ходим само с нея!
- C: - Да! да си я купим, пък след това да решаваме къде да ходим с нея! Например пред гарата е забранено да се паркира. А наоколо трудно се намират места за паркиране. Такситата спират точно пред входа.
- P: - Добре, добре. Обаче таксито до вкъщи няма ли да излезе много скъпо? Имаш ли в себе си достатъчно пари?
- C: - Колкото и да струва, не е възможно да носим всичкия багаж на ръка.

гара <i>f.</i> nádraží	оказвам се -аш <i>ned.</i> ukazovat se
посрещна -еш <i>dok.</i> přivítat,	хайде <i>part.</i> pojd(me)
dojít naproti	стигна -еш <i>dok.</i> dorazit (někam),
посрещам -аш <i>ned.</i> vítat, jít	postačit, dohnat
naproti	стигам -аш <i>ned.</i> dostávat se (ně-
vlak <i>m.</i> vlak	kam), postačovat, dohánět
пристигна -еш <i>dok.</i> přijít,	стига (да) <i>adv.</i> dost, stačí
přijet, přicestovat	всъщност <i>adv.</i> vlastně
пристигам -аш <i>ned.</i> přicházet,	централен <i>adj.</i> ústřední, hlavní
přijíždět,	коловоз <i>m.</i> nástupiště, kolej
върна -еш <i>dok.</i> vrátit	лъжа се -еш <i>ned.</i> mýlit se
връщам -аш <i>ned.</i> vracet	изпращам -аш <i>ned.</i> posílat, vy-
почивка <i>f.</i> odpočinek, dovolená	provázet
помогна -еш <i>dok.</i> pomoci	в състояние съм být s to, schopen
помогам -аш <i>ned.</i> pomáhat	запomnia -иш <i>dok.</i> zapamatovat si
пренеса -еш <i>dok.</i> přenést,	тролей <i>m.</i> trolejbus
přestěhovat se	трамвай <i>m.</i> tramvaj
пренасям -аш <i>ned.</i> přenášet,	кача се -иш <i>dok.</i> vylézt, nasednout
stěhovat se	вървя -иш <i>ned.</i> jet, jít
жилище <i>n.</i> obydlí, byt	бързо <i>adv.</i> rychle
получа -иш <i>dok.</i> dostat	започвам -аш <i>ned.</i> začínat
сбча -иш <i>ned.</i> uvádět, ukazovat	притеснявам се -аш <i>ned.</i> být ner-
верен <i>adj.</i> správný, věrný	vózní, stísněný
час <i>m.</i> hodina	закъсня -еш <i>dok.</i> opozdit se
пристигане <i>n.</i> příjezd, příchod	закъснявам -аш <i>ned.</i> opožďovat se

надявам се -аш *ned.* doufat
закъснение *n.* zpoždění
гигиє *n.* přerážka, okénko
справка *f.* informace, dotaz
чуден *adj.* divný; kouzelný
опашка *f.* fronta; ocas
необходим *adj.* nezbytný, po-
třebný
лєсен *adj.* lehký, snadný
ориєтирам се -аш *ned.* oriento-
vat se
табєла *f.* nápis, tabule
рискýвам -аш *ned.* riskovat
правилєн *adj.* správný
пък *cop.* a, ale, avšak
part. no, no a,
слýча се -иш *dok.* stát se
налàгам -аш *ned.* ukládat, vnucovat;
vyžadovat
прєкєсна -еш *dok.* přetrhnout,
пřerušit
неприятно *adv.* nemile, nepřijemně
естєствєно *adv.* přirozeně, ovšem
желàя -еш *ned.* přát si
избор *m.* výběr, volba
сєдмица *f.* týden
смàгам -аш *ned.* počítat, zamýš-
let, uvažovat, považovat
транспòрт *m.* doprava
такси *n.* taxi
уморитєлен *adj.* únavný
удòбен *adj.* pohodlný

дълъг *adj.* dlouhý
разстояние *n.* vzdálenost
спàлен *adj.* spací
харєсвам -аш *ned.* líbit se
колà *f.* auto
самолєт *m.* letadlo
щом *cop.* jakmile, jen co, když
кàрам -аш *ned.* řídit, vozit
предпочитам -аш *ned.* dávat přednost
грижа се -иш *ned.* starat se
страхýвам се -аш *ned.* obávat se
остàвям -аш *ned.* (po)nechávat
прòсто такà *adv.* jen tak
прав съм мит правду
навсàкьде *adv.* všude
решàвам -аш *ned.* rozhodovat se
забранєно *adv.* zakázáno
паркирам -аш *ned.* parkovat
намєря -иш *dok.* nalézt, najít
намирам -аш *ned.* nacházet
мàсто *n.* místo
паркиране *n.* parkování
взмòжно *adv.* možno, lze
скъп *adj.* drahý
достàтъчно *adv.* dost, dostatečně
пари *pl.* peníze
кòлко то и да стрýва аť to stojí,
kolik chce (co to stojí)
стрýвам -аш *ned.* stát, mít cenu
багàж *m.* zavazadlo
рькà *f.* ruka

DALŠÍ SLOVÍČKA K LEKCI

бàвен *adj.* pomalý
читàтел *m.* čtenář

мисленє *n.* myšlení
лйст *m.* list

промяням -яш <i>ned.</i> měním	поръчвам -аш <i>ned.</i> objednávám
отличник <i>m.</i> vynikající žák	ваканция <i>f.</i> prázdniny
подарявам -аш <i>ned.</i> darovat, věnovat	година <i>f.</i> rok
начин <i>m.</i> způsob	знание <i>n.</i> znalost
събитие <i>n.</i> událost	легло <i>n.</i> lůžko, postel
бутылка <i>f.</i> lahev	заповед <i>f.</i> příkaz, nařízení
опасен <i>adj.</i> nebezpečný	страдам -аш <i>ned.</i> trpět
съвещание <i>n.</i> porada	главоболіе <i>n.</i> bolesti hlavy
Квледа <i>f.</i> vánoce	мълча -иш <i>ned.</i> mlčet
обяд <i>m.</i> oběd	търкалям се -яш <i>ned.</i> válet se, kutálet se
даден <i>adj.</i> daný, určitý	риза <i>f.</i> košile
избирам -аш <i>ned.</i> vybírat	пращам -аш <i>ned.</i> posílat
председател <i>m.</i> předseda	отсъст(ву)вам -аш <i>ned.</i> být nepřítomem, chybět
договор <i>m.</i> smlouva, dohoda	болест <i>f.</i> nemoc
сътрудничество <i>n.</i> spolupráce	захар <i>m.</i> cukr
условие <i>n.</i> podmínka	въпрос <i>m.</i> otázka
шкаф <i>m.</i> skříň	неделя <i>f.</i> neděle
спомен <i>m.</i> vzpomínka	страхувам се -аш <i>ned.</i> mít strach
действие <i>n.</i> čin, akce	вероятност <i>f.</i> pravděpodobnost
машина <i>f.</i> (psací) stroj	спортен <i>adj.</i> sportovní
страна <i>f.</i> strana	дреха <i>f.</i> kus oděvu, oděv
заминавам аш <i>ned.</i> odjíždět	фризьор <i>m.</i> kadeřník
мѐбел <i>f.</i> nábytek	качвам се -аш <i>ned.</i> nastupovat
запазвам -аш <i>ned.</i> zachovávat	страда <i>f.</i> budova
сватба <i>f.</i> svadba	магазин <i>m.</i> obchod
минал <i>adj.</i> minulý	посолство <i>n.</i> vyslanectví
бръснене <i>n.</i> holení	организатор <i>m.</i> organizátor
пластмаса <i>f.</i> umělá hmota	смѐя се -еш <i>ned.</i> smát se
първо <i>adv.</i> nejprve	възнамерявам -аш <i>ned.</i> hodlat, zamýšlet
за втори път <i>adv.</i> podruhé	пóлзвам -аш <i>ned.</i> (po)užívat
явя се -иш <i>dok.</i> dostavit se, ohlásit se	предпочитам -аш <i>ned.</i> dávat přednost, preferovat
каса <i>f.</i> pokladna	летя -иш <i>ned.</i> letět, létat
вóзя -иш <i>ned.</i> vozit	
карта <i>f.</i> karta, průkaz, legitimace	
редóвен <i>adj.</i> pravidelný, řádný	

VYJADŘOVÁNÍ PÁDŮ V BULHARŠTINĚ

Jak již bylo zdůrazněno, **substantiva (ani adjektiva) v bulharštině se neskloňují**. K vyjadřování syntaktické funkce jmen však má bulharština jiné prostředky.

1. PŘÍMÉ PÁDY, tedy nominativ a akuzativ, se vyjadřují **pomocí slovosledu**: Podmět (tedy substantivum s funkcí českého nominativu) stojí před přísudkem, přímý předmět (tedy substantivum s funkcí českého akuzativu) stojí za ním. (O zdvojování předmětu viz str. 83.)

Za přísudkem také stojí substantivum vyjadřující český bezpředložkový instrumentál ve funkci jmenného přísudku, ev. doplňku vztaheného k podmětu.

Příklady:

Студентите слушат преподавателя.	Studenti poslouchají vyučujícího.
Преподавателят слуша студентите.	Vyučující poslouchá studenty.
Пловдив не е столица на България.	Plovdiv není hlavním městem Bulharska.

2. NEPŘÍMÉ BEZPŘEDLOŽKOVÉ PÁDY, tedy genitiv (ve funkci neshodného přívlastku), dativ (jako nepřímý předmět) a instrumentál (ve funkci příslovecného určení prostředku), se vyjadřují **pomocí spojení substantiva s předložkou на, с**.

Příklady:

Познавам историята на чешката литература.	Znám dějiny české literatury.
Аз пиша писмо на родителите си.	Píšu dopis rodičům.
Винаги пътувам с влак.	Vždycky cestuji vlakem.

Genitiv partitivní se v bulharštině vyjadřuje asyndetickým spojením dvou substantiv, z nichž první má význam míry nebo množství, např. *чаша вода* (sklenice vody), *кутия цигари* (krabička cigaret).

3. PŘEDLOŽKOVÉ PÁDY se vyjadřují v bulharštině **spojením substantiva a předložky**. Dále uvedeme přehled nejdůležitějších předložek s jejich základními významy.

<u>на</u>	(místní, časová, způsobová) - do, k, na, v, u, o, aj.
<u>в</u>	(místní, časová) - v, do, za
<u>за</u>	(místní, časová, účelová aj.) - do, na, k, kvůli, pro

- от (místní, časová, příčinná aj.) - od, z
по (místní, časová, způsobová, příčinná aj.) - na, po, u,
 za, během, kolem, v, podle, z aj.
при (místní, časová, podmínková aj.) - u, k, při, za, v
с - s

Poznámka: Předložky в a с mají před slovy, která začínají na в, ф, resp. с, з slabičnou podobu във a със: във виното (ve víně), във фактите (ve skutečnostech), със слава (se slávou), със задача (s úkolem).

CVIČENÍ

1. Čtěte a porovnávejte české překlady s bulharskými větnými konstrukcemi.

a) vyjadřování českého nominativu, akuzativu a instrumentálu

Майката обича детето си.	Matka miluje své dítě.
Детето обича майка си.	Dítě miluje svou matku.
Учителят пита учениците.	Učitel se ptá žáků.
Учениците питат учителя.	Žáci se ptají učitele.
Баща ми е директор.	Můj otec je ředitelem.
Стavam специалист по езиките.	Stávám se odborníkem na jazyky.

b) vyjadřování českých nepřímých bezpředložkových pádů:

<u>на</u>	книгата на студента	kniha toho studenta (<i>gen.</i>)
	майката на детето	matka toho dítěte (<i>gen.</i>)
	казвам на учителя	říkat učiteli (<i>dat.</i>)
	вѣрвам на лекарката	věřit lékařce (<i>dat.</i>)
<u>с</u>	пиша с молив	psát tužkou (<i>instr.</i>)
	пѣтувам с колѧ	jet autem (<i>instr.</i>)
(<i>gen. part.</i>)	чаша водѧ	sklenice vody
	група чужденци	skupina cizinců
	метр копрѧна	metr hedvábí
	килограм домѧти	kilo rajčat.

2. Přeložte z bulharštiny do češtiny.

1. Прáво на избор имат само отличниците.
2. Секретарката на директора търси инженер Иванов.
3. Пътването с влак е бавно, но удобно.
4. Романиците на Карел Чапек харесват на всички читатели.
5. Подарявам на приятелката на Иван кутия бомбони.
6. Променям си начина на мислене.
7. Значението на събитието е много голямо.
8. Децата се смеят на кучето.
9. Листата на дървото пожълтяха.
10. Поръчваме си бутилка червено вино.
11. Развитието на нещата е опасно.

3. Přeložte z češtiny do bulharštiny.

1. Skupina cizinců děkuje tlumočnicki.
2. Dopisy píšu nejprve tužkou.
3. Otec miluje matku.
4. Učitel čte žákům novou knihu.
5. Ten cizinec ještě nezná Prahu.
6. Nechcete sklenici vína nebo šálek kávy?
7. Přeji studentům klidný týden.
8. Bratr pomáhá matce.
9. Posloucháme hudbu.
10. Ten film vidíme podruhé.
11. Organizátoři nabízejí odborníkům dobré podmínky.

4. Čtěte a zapamatujte si, jak se jednotlivé předložky překládají do češtiny.

a) <u>на</u> (místo)	отивам на работа	jit do práce (kam?)
	на работа съм	byť v práci (kde?)
	отивам на лекар	jit k lékaři
	на лекар съм	byť u lékaře
	чакам на вратата	čekat u dveří
	отивам на съвещание	jit na poradu
	на съвещание съм	byť na poradě
	книгата е на масата	kniha je na stole
(čas)	на първи януари	prvního ledna
	на Коледа	o vánocích
	три пъти на ден	třikrát denně
(způsob)	пиша на български	psát bulharsky;
b) <u>в</u> (místo)	влизам в кабинета	vcházet do pracovny
	чакам в кабинета	čekat v pracovně
(čas)	в петък в три часа	v pátek ve tři
	във всеки случай	v každém případě;

c) <u>за</u> (<i>směr</i>)	трѣгвам за София	odjíždět do Sofie
	бързам за обяд	spěchat na oběd
(čas)	заминавам за три дена	odjíždět na tři dny
	за дадения момент	pro daný okamžik
(účel)	подарък за децата	dárek pro děti
	паста за зъби	pasta na zuby
	избирам за председател	volit za předsedu
	договор за сътрудничество	smlouva o spolupráci
	условия за работа	podmínky k práci;
d) <u>от</u> (<i>místo</i>)	връщам се от работа	vracet se z práce
	изваждам от шкафа	vyndávat ze skříně
	вятърът дъха от балкана	vítr fouká od hor
(čas)	от сутрин до вечер	od rána do večera
	спомен от ваканцията	vzpomínka z prázdnin
	от миналата година	z loňského roku
(původ)	знанията от училище	vědomosti ze školy
	филм от България	film z Bulharska
	легло от дърво	postel ze dřeva
	заповед от директора	nařízení od ředitele
(příčina)	страдам от главоболие	trpět bolením hlavy
	мълча от страх	mlčet ze strachu
(jiné)	еднн от студентите	jeden ze studentů
	половината от хляба	půlka chleba;
e) <u>по</u> (<i>místo</i>)	хдя по улиците	chodit po ulicích
	търкалям се по земята	válet se na zemi
(čas)	по обяд	během poledne
	по Нова година	kolem nového roku
	по кое време?	v které době?, kdy?
(způsob)	филм по романа (на ...)	film podle románu
	по примера на учителя	po vzoru učitele
	само по риза съм	jsem jen v košili
	говоря по телефона	mluvit po telefonu

	пра́цам по по́щата	posílat poštu
	по нѝкакъв нѝчин	žádným způsobem
(přičina)	отсѣтсвувам по болест	chybět pro nemoc
(jiné)	изпит по литература	zkouška z literatury
f) при	живѣя при мѝйка си	bydlet u matky
(místo)	отѝвам при сестра си	jít k sestře
	при цар Иван Асен	za cara Ivana Asena
(okolnost)	при добри услѝвия	za dobrých podmínek
	при всѝчки слѝучаи	v každém případě
	при лошо време	při špatném počasí;
g) с, със	кафѣ със захар	káva s cukrem
	с удовѝлствие	s potěšením
	чакам с часовѣ	čekat hodiny

5. Překládejte do češtiny.

a) 1. отѝвам на училище	6. на конгрѣс съм
2. цветѝта са на мѝсата	7. влизаме във водата
3. светѝт в дѣйствиѣ	8. един пѝт на мѣсец
4. пѝша на машинѝ	9. еднѝта странѝ на въпрѣса
5. на Нѝва годѝна	10. пристѝгам на конферѣнция;
b) 1. заминѝвам за Прага	7. връщам се от Сѝфия
2. пѝтам за причинѝта	8. запѝзвам за неделѝ
3. пѝтѝт за грѝницѝта	9. фотографѝя от свѝтбата
4. крѣм за брѣснене	10. страхѝвам се от изпита
5. парѝ за стѝж	11. от мѝналѝта сѣдмица;
6. уговѝрям се за пѣт часѝ	12. мѣбел от плѝстмѝса
c) 1. по време на лѣкция	7. отѝвам при специалист
2. по мѣтода на верѝтностите	8. тѝѝ е по спортни дрѣхи
3. на гѝсти при приятели	9. въпрѝс по истѝрия
4. пѝшат по вѣстниците	10. новинѝте по телевизията
5. по мѝе мнѣние	11. при тѣжки услѝвия;
6. кѝрс по английски езѝк	12. пѝтам по нѝколко пѝти
d) 1. говѝря с приятелите	7. обѝждам се от Сѝфия
2. женѝта е на фризьѝр	8. обѝждам се в Прага

3. влизам в сградата	9. пътувам за Пловдив
4. излизам от магазина	10. връщам се от Варна
5. качвам се на трамвая	11. вървя по улицата
6. слизам от таксита	12. спирам при посолството;

6. Tvořte repliky k uvedeným větám podle daného vzoru.

Vzor: A: Слагам книгата на масата. B: Книгата е на масата.

Dávám knihu na stůl. Kniha je na stole.

B: Книгата е на масата.

Kniha je na stole.

1. Отивам на лекар.
2. Бързам за работа.
3. Качвам се на тролей.
4. Влизам в апартамент.
5. Пътувам за Пловдив.
6. Вървя по улицата.
7. Пристигам на гости при приятелите си.
8. Заминавам за Варна.
9. Връщам се в стаята.
10. Чакам на спирката.
11. Излизам от къщи.
12. Отивам на театър.
13. Отиваме в градинката до университета.
14. Заминавам за стаж.
15. Връщам се в общежитието.
16. Минвам през площада.

7. Reagujte nesouhlasně podle vzoru. pozor na tvar členu u maskulin!

Vzor: Родителите чакат Стѐфан и Ралица.

Не, Стѐфан и Ралица чакат родителите.

1. Иван посреща Радка.
2. Родителите лъжат децата.
3. Моят съученичка почти не помни сестра ми.
4. Учителят прекъсва ученика.
5. Гостите харесват колелата ми.
6. Вашата преводачка предпочита нашата секретарка.
7. Туристите не могат да намърят екскурзовода.
8. Директорът търси новия председател.
9. Студентите още не познават преподавателя.
10. Веселин не иска да разбере Гергана.
11. Мария никога не слуша Стѐфан.
12. Бащата пита майката.

8. Přeložte do bulharštiny.

1. Ředitel jde na poradu.
2. To jsou mé vzpomínky z prázdnin z loňského roku.
3. Dnes odjíždím do Sofie.
4. Scházíme se v pátek ve tři hodiny.
5. Bydlím u matky, ale často chodím k sestře.
6. Dopisy neposílám poštou.
7. Vybírám dárek pro děti.
8. Připravujeme smlouvu o spolupráci.
9. Jsem u lékaře.
10. Chceš šálek kávy s cukrem?
11. Mluví jeden ze studentů.
12. Chci se domluvit s Petrem.
13. Nemáme od vás žádné zprávy.
14. Vzpomínají na moře.
15. Mluví o české literatuře.
16. Učím se na zkoušku.
17. Je to pro nás překvapení.
18. Jezdí sem v létě.

VYJADŘOVÁNÍ INFINITIVU V BULHARŠTINĚ

Českému infinitivu odpovídá v bulharštině konstrukce slovesa v určitém tvaru s účelovou spojkou да. Této konstrukce se užívá především ve složeném přísudku, tedy po modálních a fázových slovesech a po slovesech pohybu a v konstrukcích s neosobními přísudky s modálním významem.

1. Po modálních a fázových slovesech a po slovesech pohybu je tvar významového slovesa ve stejné osobě a čísle, jako tato slovesa. Да - konstrukce je však vždy v přítomnosti, ať je čas či způsob prvních sloves jakýkoli. Příklad:

	<u>sg.</u>	<u>pl.</u>	
1.	мога да знам	можем да знаем	(mohu vědět)
2.	можеш да знаш	можете да знаете	
3.	може да знае	могат да знаят	

Další frekventovaná slovesa:

(modální)	искам - поискам	chtít
	има́м	mít
	уме́я	umět
	сме́я	dovolit si, opovázit se
	успя́вам	stačit
(fázová)	пoчвам - пoчна	začínat, začít
	запoчвам - запoчна	začínat, začít
	продължа́вам - продължа́	pokračovat
	престáвам - престáна	přestávat, přestat
	спира́м - спрá	končit, skončit
	свършвам - свърша	dokončovat, dokončit
(pohybu)	oтíвам - oтíда	jít, jet (někam)
	излiзам - излiза	vycházet, vyjíždět
	тpи́гвам	vydávat se, odcházet, odjíždět
	хoдя	chodit, jezdit
	бiрзам	pospíchat, spěchat

Poznámka: Infinitivem se do češtiny překládají i obdobné konstrukce po slovesech plnovýznamových, pokud mají oba děje stejný podmět, např: желая да видя (přeji si vidět), опитвам се да полъча (zkouším dostat), решá да тpи́гна (rozhodnout se odjet). V bulharštině jde v tom-

to případě o vedlejší věty účelové, jak se také někdy do češtiny překládají, např: Чакам (за) да узная каквѡ стѡва. (Čekám, abych se dověděl, co se děje.), Смятам да се върна. (Uvažuji, že se vrátím), viz také příklad s různými podměty: Искам да знаеш каквѡ стѡва. (Chci, abys věděl, co se děje.) Пише ми да дѡйда. (Píše mi, abych přijel.) Мѡля да се върнете. (Prosím vás, abyste se vrátili.) Stejnou vazbu má v bulharštině i sloveso обичам (rád): обичам да пътувам (rád cestuji).

2. Да - konstrukce se v bulharštině dále užívá i po neosobních výrazech s modálním významem. Překlad do češtiny závisí na vazbě daného výrazu, buď je možný infinitiv nebo vedlejší věta předmětná. Příklad:

sg.	pl.
1. трябва да <u>зная</u>	трябва да <u>знаем</u>
2. трябва да <u>знаеш</u>	трябва да <u>знаете</u>
3. трябва да <u>знае</u>	трябва да <u>знаят</u>

musím vědět,

je potřeba, abych věděl

Některé další frekventované výrazy:

следва	je třeba	необходимо е	je nezbytné
не бива	nelze, nemá se	забранено е	je zakázáno
налага се	je nutné	позволено е	je dovoleno
може	je možné	нужно е	je nutné
стига	jen když	възможно е	je možné.

CVIČENÍ

9. Změňte věty podle uvedeného vzoru. Využijte výrazů v závorkách.

Vzor: A: Учениците учат история. (трябва)

B: Учениците трябва да учат история.

1. Неги следва славянска филология. (искам)
2. Радваме се. (не мога)
3. Децата се смеят. (обичам)
4. Студентите живеят в общежитие. (възможно е)
5. Давам уроци по български език. (налага се)
6. Играеш на карти. (не желая)
7. Секретарката се грижи за гостите. (следва)
8. Те говорят добре чешки. (не умея)
9. Не ѓ възможно да дойда навреме. (не мога)
10. Забранено е да почвате без разрешение. (не бива)
11. Сутрин непременно пия чаша кафе. (трябва)
12. Инженер Стоянов четѢ лекция (започва)
13. Ти учиш ли чешки език? (опитвам се)
14. Те трѢгват вече. (смятам)

10. Změňte osobu v da-konstrukci podle zájmena v závorce.

Vzor: Искам (вие) да дойдете с нас. (тѐ)
Искам (тѐ) да дойдат с нас.

1. Тѐй се обажда да му върнем книгата. (ти) 2. Не искам тѐ да се срѣщнат тук. (вие) 3. Желаят да отидем там. (аз) 4. Не обичам да ми говориш по този начин. (тѐ) 5. Тѐй пише да не чакате. (ние) 6. Мисля да не ходя там. (ние) 7. Тѐ държат да не закъснявате. (аз) 8. Тѐ се обажда там тѐй да ни прати парите. (тѐ) 9. Пожелавам на всички да се срѣщнете пак. (ние) 10. Тѐй не дава да се видим с нея. (ти) 11. Трябва да побързаем. (тѐ) 12. Забранено е да пушим тук. (вие) 13. Може да не знае къде е срѣщата. (те) 14. Не бива да мислят така. (ти) 15. Не е необходимо да се връщаш толкова рано. (аз)

11. Doplňujte do vět vhodná slovesa (modální fázová nebo plnovýznamová) ve správném tvaru. Uvádějte podle možnosti více variant.

Vzor: Ние ... да пътуваме. - Ние не обичаме да пътуваме.

1. Тѐ ... да се запознаят с вас. 2. Ние ... да посрѣщнем гостите на гарата. 3. Аз ... да отида там сама. 4. ... да си ходим вече. 5. Ти ... ли да ми помогнеш? 6. Ние ... да учим български език. 7. Вие ... ли да пътувате за България? 8. ... да си вървя у дома. 9. Ако ... да стигнете до гарата по-бързо, ... да вземете тролей. 10. Тук ... да се паркира, ... само да се спрѐ за малко. 11. Аз ... да работя, ... да си почина малко. 12. Тѐ ... да смятат, че ние ... да им помогнем. 13. Тук ... да се пуши. 14. ... да закъснявате! 15. ... да ми напомните за това.

12. Reagujte záporně. Použijte správná modální nebo fázová slovesa.

Vzor: Тѐй трябва да знае за това.

Не, той не трябва да знае за това. Не е нужно тѐй да знае за това.

1. Тѐ искат да се срѣщнат с вас. 2. Можем ли да вземем автобус до там? 3. Тѐ не смее изобщо да се обажда. 4. Вие спирате ли да пушите? 5. Ние започваме да следваме българска филология. 6. Възможно ли е това да е истина? 7. Забранено е да се изнасят книгите от библиотеката. 8. Трябва да ѝ се обадим. 9. Не бива да се забравя за този проблем. 10. Необходимо е незабавно да потърсим лекарска помощ. 11. Трябва ли да се връщам с вас? 12. Не е нужно непременно да го информирате.

13. Přeložte do bulharštiny.

1. Musím přijít včas.
2. Chci se učit bulharsky.
3. Nemohu říci nic.
4. Není dovoleno, abych odešel dříve.
5. Rád mluvím s dobrými odborníky.
6. Musíš vědět všechno?
7. Není možné, abys počkal?
8. Začínám studovat dějiny.
9. Kdy přestanete pracovat?
10. Je nutné odpovědět.
11. Přeji si odejít.
12. Můžeš přijít včas?
13. Nesmíme přijít pozdě. Máte se mu ozvat.
14. Nikdo nechce riskovat.
15. Musíš se ptát zrovna tam?
16. Tady není dovoleno mluvit nahlas.
17. Nemůžeme to všechno odnést sami.
18. Musíme vrátit knihy do knihovny.

14. Reagujte otázkou podle vzoru s použitím zájmena v závorce.

Vzor: Аз не смѣтам да се бавя много. (той)

А той смѣта ли да се бави много?

1. Те предлагат да ви помогнат. (той)
2. Необходимо е да станеш веднага. (те)
3. Тя се притеснява да им се обади. (вие)
4. Не съм в състояние да запомня нещо. (ти)
5. Ние не обичаме да пътуваме с влак. (те)
6. Той може да кара кола. (вие)
7. Ти се страхуваш да се явиш на изпита.
8. Вие предпочитате да пиете кафе въщи. (тя)
9. Те решават дали да заминат с нас. (ти)
10. Той свършва да превежда за днес. (вие)
11. Опитвам се да те разбера. (те)
12. Мислим да се качим на трамвай и да си ходим у дома. (те)
13. Те продължават да ни се смѣят. (той)
14. Тя възнамерява да си купи нова кола. (ти)
15. Вие се готвите да влезете в университета.

15. Отговорете на отázky.

1. Вие имате ли кола?
2. Карате ли кола?
3. Обичате ли да карате кола?
4. Оттука минава ли трамвай?
5. Знаете ли къде ходи този трамвай?
6. Пътувате ли с този трамвай редовно?
7. Къде е гарата?
8. Можете ли да ми кажете как да стигна до гарата?
9. Къде е гишетото за справки на гарата?
10. Там обикновено има ли опашка?
11. Къде се продават билети?
12. Има ли специална каса за международни билети?
13. Обичате ли да пътувате с влак?
14. Редовно ли ползвате влак?
15. Какво предпочитате, да ходите с градския транспорт или да вземете такси?
16. Такситата скъпи ли са?
17. Имате ли карта за градския транспорт?
18. Той редовен ли е?
19. Страхувате ли се да пътувате със самолет?
20. Редовно ли летите?